

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

2 martie 2021 *

„Trimitere preliminară – Articolul 2 și articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE – Stat de drept – Protecție jurisdicțională efectivă – Principiul independenței judecătorilor – Procedura de numire pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) – Numire de către Președintele Republicii Polone pe baza unei rezoluții adoptate de Consiliul Național al Magistraturii – Lipsa de independență a acestui consiliu – Lipsa de efectivitate a căii de atac jurisdicționale deschise împotriva unei astfel de rezoluții – Hotărâre a Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională, Polonia) prin care se abrogă dispoziția pe care se întemeiază competența instanței de trimitere – Adoptarea unei legislații care prevede închiderea de plin drept a procedurii în cauzele pendinte și care exclude pentru viitor orice cale de atac jurisdicțională în astfel de cauze – Articolul 267 TFUE – Posibilitatea și/sau obligația instanțelor naționale de a efectua o trimitere preliminară și de a o menține – Articolul 4 alineatul (3) TUE – Principiul cooperării loiale – Supremația dreptului Uniunii – Competența de a lăsa neaplicate dispozițiile naționale care nu sunt conforme cu dreptul Uniunii”

În cauza C-824/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă, Polonia), prin decizia din 21 noiembrie 2018, primită de Curte la 28 decembrie 2018, cerere completată prin decizia din 26 iunie 2019, primită de Curte la 5 iulie 2019, în procedura

A. B.,

C. D.,

E. F.,

G. H.,

I. J.

împotriva

Krajowa Rada Sądownictwa,

cu participarea:

Prokurator Generalny,

Rzecznik Praw Obywatelskich,

* Limba de procedură: polona.

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, doamna A. Prechal (raportoare), domnii M. Vilaras, E. Regan, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Kumin și N. Wahl, președinți de cameră, domnii D. Šváby, S. Rodin și F. Biltgen, doamna K. Jürimäe și domnii C. Lycourgos și N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: domnul M. Aleksejev, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 iulie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru A. B., de M. Dębska-Konieczek, adwokat;
- pentru C. D., de M. Bogdanowicz, radca prawny;
- pentru E. F., de M. Gajdus, adwokat;
- pentru I. J., de P. Strumiński, radca prawny;
- pentru Krajowa Rada Sądownictwa, de L. Mazur, J. Dudzicz și D. Pawełczyk-Woicka;
- pentru Prokurator Generalny, de B. Górecka, R. Hernand, A. Reczka, S. Bańko și B. Marczak;
- pentru Rzecznik Praw Obywatelskich, de A. Bodnar, M. Taborowski și P. Filipek;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, A. Grajewski, A. Dalkowska și S. Żyrek, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de H. Krämer, P. J. O. Van Nuffel, A. Stobiecka-Kuik și C. Valero, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 17 decembrie 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2, a articolului 4 alineatul (3), a articolului 6 alineatul (1) și a articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, a articolului 267 TFUE, a articolului 15 alineatul (1), a articolului 20, a articolului 21 alineatul (1), a articolului 47 și a articolului 52 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), precum și a articolului 2 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a), a articolului 3 alineatul (1) litera (a) și a articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).

- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între A. B., C. D., E. F., G. H. și I. J., pe de o parte, și Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii, Polonia) (denumit în continuare „KRS”), pe de altă parte, în legătură cu rezoluțiile prin care acesta din urmă a decis să nu propună Președintelui Republicii Polone (denumit în continuare „Președintele Republicii”) numirea persoanelor interesate pe posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) și să propună numirea altor candidați pentru aceste posturi.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Tratatul UE și FUE

- 3 Articolul 2 TUE are următorul cuprins:

„Uniunea se bazează pe valori precum respectarea demnității umane, a libertății, a democrației, a egalității, a statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați.”

- 4 Potrivit articolului 4 alineatul (3) TUE:

„În temeiul principiului cooperării loiale, Uniunea și statele membre se respectă și se ajută reciproc în îndeplinirea misiunilor care decurg din tratate.

Statele membre adoptă orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii.

Statele membre facilitează îndeplinirea de către Uniune a misiunii sale și se abțin de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii.”

- 5 Articolul 19 alineatul (1) TUE prevede:

„Curtea de Justiție a Uniunii Europene cuprinde Curtea de Justiție, Tribunalul și tribunale specializate. Aceasta asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor.

Statele membre stabilesc căile de atac necesare pentru a asigura o protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii.”

- 6 Potrivit articolului 267 TFUE:

„Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:

(a) interpretarea tratatelor;

(b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, această instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea.

[...]”

Carta

- 7 Titlul VI din cartă, intitulat „Justiția”, cuprinde printre altele articolul 47 din aceasta, intitulat „Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil”, care prevede:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. [...]

[...]”

Directiva 2000/78

- 8 Articolul 1 din Directiva 2000/78 prevede:

„Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament.”

- 9 Articolul 2 alineatul (1) din această directivă prevede:

„În sensul prezentei directive, prin principiul egalității de tratament se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul din motivele menționate la articolul 1.”

- 10 Articolul 3 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată prevede:

„În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

(a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități independente sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare [...]

- 11 Conform articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78:

„Statele membre asigură ca procedurile judiciare și administrative [...] care reglementează respectarea obligațiilor care decurg din prezenta directivă să fie accesibile tuturor persoanelor care se consideră lezate prin nerespectarea față de ei a principiului egalității de tratament, chiar după ce au încetat relațiile în care discriminarea se presupune a se fi produs.”

Dreptul polonez

Constituția

12 Articolul 45 alineatul 1 din Constituție prevede:

„Orice persoană are dreptul la un proces echitabil și public, fără întârzieri excesive, în fața unei instanțe judecătorești competente, independente și imparțiale.”

13 Articolul 60 din Constituție prevede:

„Cetățenii polonezi care beneficiază de toate drepturile lor civice au dreptul de a accede, în condiții de egalitate, la funcții publice.”

14 În temeiul articolului 179 din Constituție, Președintele Republicii Polone îi numește pe judecători, la propunerea KRS, pentru o durată nedeterminată.

15 Articolul 184 din Constituție prevede că Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă, Polonia) și instanțele administrative sunt competente să controleze activitatea administrației publice.

16 Potrivit articolului 186 alineatul 1 din Constituție:

„[KRS] asigură independența instanțelor și a judecătorilor.”

17 Articolul 187 din Constituție prevede:

„1. [KRS] este alcătuit din:

- 1) prim-președintele [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], ministrul justiției, președintele [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)] și o persoană desemnată de Președintele Republicii,
- 2) 15 membri aleși dintre judecătorii [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], ai instanțelor de drept comun, ai instanțelor administrative și ai instanțelor militare,
- 3) 4 membri aleși de [Sejm (Seim, Polonia)] din rândul deputaților și 2 membri aleși de Senat din rândul senatorilor.

[...]

3. Mandatul membrilor aleși ai [KRS] este de patru ani.

4. Structura organizatorică, domeniul de activitate și procedurile de lucru ale [KRS], precum și modul de alegere a membrilor săi se stabilesc prin lege.”

Legea privind KRS

18 KRS este reglementat prin ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa (Legea privind Consiliul Național al Magistraturii) din 12 mai 2011 (Dz. U. din 2011, nr. 126, poziția 714), astfel cum a fost modificată prin ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Legea de modificare a Legii privind Consiliul Național al Magistraturii și a altor legi) din 8 decembrie 2017 (Dz. U. din 2018, poziția 3) și prin ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz

niektórych innych ustaw (Legea de modificare a Legii privind organizarea instanțelor judecătorești de drept comun și a altor legi) din 20 iulie 2018 (Dz. U. din 2018, poziția 1443) (denumită în continuare „Legea privind KRS”).

19 Potrivit articolului 3 alineatul 1 punctele 1) și 2) din Legea privind KRS, sunt de competența KRS:

„1) examinarea și evaluarea candidaților pentru posturile de judecător al [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] și pentru posturile de judecător al instanțelor de drept comun, al instanțelor administrative și al instanțelor militare, precum și pentru posturile de judecător stagiar în instanțele administrative;

2) prezentarea [Președintelui Republicii] a propunerilor de numire a judecătorilor la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], la instanțele de drept comun, la instanțele administrative și la instanțele militare, precum și de numire a judecătorilor asesori la instanțele administrative.”

20 Articolul 9a din această lege prevede:

„1. Seimul alege din rândul judecătorilor [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], ai instanțelor de drept comun, ai instanțelor administrative și ai instanțelor militare 15 membri ai [KRS] pentru un mandat comun de 4 ani.

2. Atunci când efectuează alegerea menționată la alineatul 1, Seimul ia în considerare, în măsura posibilului, necesitatea ca în [KRS] să fie reprezentați judecătorii din cadrul diferitor tipuri și niveluri ale instanțelor.

3. Mandatul comun al noilor membri ai [KRS] aleși din rândul judecătorilor începe în ziua următoare alegerii lor. Membrii [KRS] aleși în mandatul anterior își exercită funcțiile până la data începerii mandatului comun al noilor membri ai [KRS].”

21 În temeiul articolului 11a alineatul 2 din Legea privind KRS, candidații pentru funcția de membru al KRS, aleși dintre judecători, pot fi prezentați de un grup de cel puțin două mii de cetățeni polonezi sau de un grup de cel puțin 25 de judecători în funcție. Procesul de desemnare a membrilor KRS de către Seim este stabilit la articolul 11d din aceeași lege.

22 Articolul 37 alineatul 1 din Legea privind KRS prevede:

„În cazul în care se prezintă mai mulți candidați pentru un post de judecător, [KRS] examinează și evaluează împreună toate candidaturile depuse. În această situație, [KRS] adoptă o rezoluție care cuprinde deciziile sale cu privire la prezentarea unei propuneri de numire pe postul de judecător, în privința tuturor candidaților.”

23 Potrivit articolului 43 din această lege:

„1. O rezoluție [a KRS] rămâne definitivă dacă nu este supusă căilor de atac.

2. Dacă nu toți participanții la procedură au atacat rezoluția menționată la articolul 37 alineatul 1, aceasta rămâne definitivă în ceea ce privește partea care cuprinde decizia de a nu prezenta propunerea de numire în funcția de judecător a participanților care nu au introdus o cale de atac, sub rezerva dispozițiilor articolului 44 alineatul 1b.”

24 La data introducerii cererii de decizie preliminară inițiale, articolul 44 din legea menționată prevedea:

„1. Un participant la procedură poate ataca rezoluția [KRS] la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] pentru motive de nelegalitate, cu excepția cazului în care se prevede altfel în dispoziții separate. [...]

1a. În cazurile individuale privind numirea în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], se poate introduce o cale de atac la [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)]. În aceste cazuri, nu este posibilă introducerea unei căi de atac la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)]. O cale de atac la [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)] nu se poate întemeia pe un motiv privind o evaluare necorespunzătoare a îndeplinirii de către candidați a criteriilor luate în considerare la adoptarea deciziei privind prezentarea propunerii de numire pe postul de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)].

1b. Dacă nu toți participanții la procedură au atacat rezoluția menționată la articolul 37 alineatul 1, în cazurile individuale privind numirea în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], rezoluția rămâne definitivă în ceea ce privește partea care cuprinde decizia de a înainta propunerea de numire în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] și partea care cuprinde decizia de a nu înainta o propunere de numire în funcția de judecător la aceeași instanță, în privința participanților la procedură care nu au introdus o cale de atac.

[...]

4. În cazurile individuale privind numirea în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], anularea de către [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)] a rezoluției [KRS] de a nu înainta o propunere de numire pe postul de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] echivalează cu admiterea candidaturii participantului la procedură care a introdus calea de atac, pentru un post de judecător vacant în cadrul [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], post în legătură cu care, la data pronunțării hotărârii de către [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)], nu s-a finalizat procedura în fața [KRS], sau, în lipsa unei astfel de proceduri, pentru următorul post de judecător vacant în cadrul [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] care va face obiectul unei publicări.”

- 25 Alineatul 1a al articolului 44 din Legea privind KRS a fost introdus în acest articol prin Legea din 8 decembrie 2017 de modificare a Legii privind Consiliul Național al Magistraturii și a altor legi, intrată în vigoare la 17 ianuarie 2018, iar alineatele 1b și 4 au fost introduse în acesta prin Legea din 20 iulie 2018 de modificare a Legii privind organizarea instanțelor de drept comun și a altor legi, intrată în vigoare la 27 iulie 2018. Înainte de introducerea acestor modificări, căile de atac prevăzute la alineatul 1a menționat erau formulate la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] în conformitate cu alineatul 1 al aceluiași articol 44.
- 26 Prin hotărârea din 25 martie 2019, Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională, Polonia) a declarat articolul 44 alineatul 1a din Legea privind KRS incompatibil cu articolul 184 din Constituție, pentru motivul că, în esență, competența conferită Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) prin alineatul 1a menționat nu era justificată nici în raport cu natura cauzelor în discuție, nici în raport cu caracteristicile organizaționale ale instanței menționate, nici în raport cu procedura aplicată de aceasta. În hotărârea respectivă, Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) a arătat de asemenea că această declarație de neconstituționalitate „determină în mod necesar încheierea tuturor procedurilor judiciare pendinte întemeiate pe dispoziția abrogată”.
- 27 Ulterior, articolul 44 din Legea privind KRS a fost modificat prin ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Legea de modificare a Legii privind Consiliul Național al Magistraturii și a Legii privind organizarea contenciosului

administrativ) din 26 aprilie 2019 (Dz. U. din 2019, poziția 914) (denumită în continuare „Legea din 26 aprilie 2019”), care a intrat în vigoare la 23 mai 2019. Alineatul 1 al acestui articol 44 are următorul cuprins:

„Un participant la procedură poate ataca rezoluția [KRS] la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] pentru motive de nelegalitate, cu excepția cazului în care se prevede altfel în dispoziții separate. Nu este posibilă formularea unei căi de atac în cazurile individuale referitoare la numirea în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)].”

- 28 Pe de altă parte, articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019 prevede că „căile de atac îndreptate împotriva rezoluțiilor [KRS] în cazurile individuale referitoare la numirea în funcția de judecător [la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], introduse și nesoluționate înainte de data intrării în vigoare a prezentei legi, se închid de plin drept”.

Noua Lege privind Curtea Supremă

- 29 Articolul 30 din ustawa o Sądzie Najwyższym (Legea privind Curtea Supremă) din 23 noiembrie 2002 (Dz. U. din 2002, poziția 240) stabilea vârsta de pensionare a judecătorilor Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) la 70 de ani.
- 30 Ustawa o Sądzie Najwyższym (Legea privind Curtea Supremă) din 8 decembrie 2017 (Dz. U. din 2018, poziția 5, denumită în continuare „noua Lege privind Curtea Supremă”) a intrat în vigoare la 3 aprilie 2018.
- 31 Astfel cum reieșea din dispozițiile articolelor 37 și 111 din noua Lege privind Curtea Supremă, vârsta de pensionare a judecătorilor Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) a fost redusă la 65 de ani, sub rezerva posibilității ca Președintele Republicii să autorizeze persoanele interesate să își continue funcțiile după această vârstă.
- 32 În urma Ordonanței Curții din 17 decembrie 2018, Comisia/Polonia (C-619/18 R, EU:C:2018:1021), ustawa o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym (Legea de modificare a Legii privind Curtea Supremă) din 21 noiembrie 2018 (Dz. U. din 2018, poziția 2507) a abrogat mecanismul de autorizare menționat, a limitat aplicarea noii vârste de pensionare stabilite la 65 de ani numai la judecătorii care au intrat în funcție la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) după 1 ianuarie 2019 și a permis reintegrarea, în cadrul acestei instanțe, a judecătorilor intrați în funcție anterior acestei date și care fuseseră pensionați în temeiul dispozițiilor menționate la punctul anterior.

Litigiile principale și cererea de decizie preliminară inițială

- 33 Prin rezoluțiile din 24 și 28 august 2018, KRS a decis să nu prezinte Președintelui Republicii propuneri de numire a lui A. B. și a lui C. D., în vederea atribuirii unui post de judecător în cadrul Camerei penale a Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), și a lui E. F., a lui G. H. și a lui I. J., în vederea atribuirii a șapte posturi de judecători în cadrul Camerei civile a acestei instanțe. Rezoluțiile respective conțineau, pe de altă parte, propuneri de numire a altor candidați pentru posturile în discuție.
- 34 A. B, C. D, E. F., G. H. și I. J. au introdus căi de atac împotriva rezoluțiilor menționate la Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) și au solicitat, cu titlu de măsură conservatorie, suspendarea acestora. Prin deciziile din 25 și 27 septembrie 2018, precum și 8 octombrie 2018, instanța menționată a dispus suspendarea executării aceluiași rezoluții.

- 35 În decizia sa de trimitere, Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) subliniază mai întâi că, spre deosebire de dispozițiile aplicabile anterior, articolul 44 alineatul 1b din Legea privind KRS prevede că, în cazurile individuale privind numirea pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), în cazul în care nu toți participanții la procedura de concurs au atacat rezoluția prevăzută la articolul 37 alineatul 1 din această lege, rezoluția menționată rămâne definitivă în ceea ce privește partea din aceasta care cuprinde decizia de a prezenta o propunere de numire, în ceea ce privește participanții la procedură care nu au formulat o cale de atac. Or, instanța de trimitere arată în această privință că printre participanții menționați figurează cei a căror numire a fost propusă și care, prin urmare, nu au niciun interes să formuleze o cale de atac împotriva unei asemenea rezoluții, așa încât partea din rezoluția respectivă care propune candidați în vederea numirii va dobândi *de facto* întotdeauna un astfel de caracter definitiv.
- 36 În continuare, instanța de trimitere consideră că articolul 44 alineatul 1a din Legea privind KRS definește funcția jurisdicțională pe care trebuie să o exercite în privința unor astfel de rezoluții în termeni foarte generali și fără a institui criterii de apreciere clare.
- 37 În sfârșit, această instanță arată că din articolul 44 alineatul 4 din Legea privind KRS rezultă că, în cazul anulării părții dintr-o rezoluție a KRS referitoare la neprezentarea unei propuneri de numire a unui candidat pentru un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), eventuala admitere a candidaturii persoanei interesate pentru un astfel de post nu este posibilă decât în măsura în care, la data acestei anulări, o procedură este încă în curs în fața KRS, în caz contrar o astfel de admitere va fi valabilă numai în ceea ce privește viitoarele posturi de judecător declarate vacante în cadrul acestei instanțe. Ar fi astfel exclusă în practică orice posibilitate de a reexamina candidatura pentru postul vacant pentru care persoana interesată a candidat și de a atribui eventual postul respectiv acesteia din urmă ca urmare a căii sale de atac.
- 38 În aceste condiții, potrivit instanței de trimitere, calea de atac de care dispun astfel candidații a căror numire pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) nu a fost propusă de KRS este lipsită de orice efectivitate. Potrivit instanței de trimitere, pentru ca o asemenea cale de atac să fie efectivă, ar trebui astfel, în primul rând, ca respectiva cale de atac introdusă de un asemenea candidat să aibă ca efect suspendarea rezoluției KRS, în așa fel încât aceasta să nu poată rămâne definitivă și să nu poată fi înaintată Președintelui Republicii în vederea numirii candidaților propuși, atât cât timp Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) nu s-a pronunțat asupra căii de atac menționate. În al doilea rând, dacă aceasta din urmă este admisă, KRS ar trebui să fie constrâns să efectueze o reexaminare a candidaturii reclamantului în vederea atribuirii eventuale a postului în cauză.
- 39 Având în vedere ceea ce precedă, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la conformitatea cu dreptul Uniunii a normelor naționale menționate la punctele 35-37 din prezenta hotărâre. Ea consideră în această privință că din jurisprudența Curții rezultă că revine statelor membre, în temeiul principiului cooperării loiale, prevăzut la articolul 4 alineatul (3) TUE, obligația de a asigura aplicarea și respectarea dreptului Uniunii și, în acest sens, astfel cum prevede articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, de a stabili căile de atac necesare pentru a asigura justițiabililor respectarea dreptului lor la protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii. O asemenea protecție ar constitui o caracteristică esențială a statului de drept vizat la articolul 2 TUE și ar trebui garantată cu respectarea condițiilor care decurg din articolul 47 din cartă și din articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78.
- 40 Potrivit instanței de trimitere, finalitatea articolului 44 alineatele 1b și 4 din Legea privind KRS ar trebui, în ceea ce privește caracterul definitiv al rezoluțiilor KRS prin care se propune numirea pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), să fie apreciată ținând seama și de noua Lege privind Curtea Supremă, ale cărei articole 37 și 111 au determinat o reducere a vârstei de pensionare

a judecătorilor în funcție în cadrul Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) la 65 de ani, condiționând totodată posibilitatea de a continua exercitarea funcției menționate peste această vârstă de o autorizație a Președintelui Republicii.

- 41 Pe de altă parte, instanța de trimitere arată că normele naționale aplicabile căilor de atac jurisdicționale în ceea ce privește rezoluțiile KRS prin care se propun numiri în alte posturi decât cel de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) au rămas neschimbate și nu prevăd restricțiile menționate la punctele 35-37 din prezenta hotărâre. Astfel, între candidații pentru numirea pe un post de judecător la instanța menționată și candidații pentru numirea pe un post de judecător în cadrul unei alte instanțe decât aceasta din urmă ar exista un acces diferențiat la controlul jurisdicțional al rezoluțiilor KRS prin care aceștia nu sunt propuși în vederea numirii de către organul respectiv. O asemenea diferențiere ar putea, în cazul în care nu este justificată de un obiectiv de interes general, să încalce dreptul de acces la funcția publică în condiții de egalitate și dreptul la o cale de atac prin care se urmărește garantarea acestuia, consacrate la articolele 45 și 60 din Constituție.
- 42 Diferențierea astfel efectuată ar fi, în plus, cu atât mai puțin susceptibilă de justificare cu cât Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) se bucură de o poziție crucială, întrucât este chemat să exercite o supraveghere jurisprudențială asupra tuturor instanțelor inferioare, astfel încât desfășurarea procedurii de selecție a judecătorilor repartizați acestei instanțe ar necesita în mod special un control real și riguros din partea instanței competente.
- 43 În această privință, lipsa efectivității controlului jurisdicțional astfel observată în ceea ce privește procedura de numire pe posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) ar fi o sursă de preocupări suplimentare, ținând seama de noua compunere a KRS. Astfel, după cum reiese din articolul 9a din Legea privind KRS, cei 15 reprezentanți ai puterii judiciare care intră în compunerea organului menționat nu au mai fost aleși de colegii lor precum înainte, ci de Seim, dintre candidații prezentați de un grup format din cel puțin 2000 de cetățeni polonezi sau de un grup de 25 de judecători, ceea ce ar genera un risc de supunere a membrilor KRS față de forțele politice reprezentate în cadrul Seimului. În plus, în ceea ce privește compunerea KRS constituit recent în acest mod, ar exista îndoieli, în lipsa oricărei transparențe în această privință, asupra aspectului dacă au fost într-adevăr respectate condițiile menționate mai sus referitoare la prezentarea candidaturilor pentru un post de membru al KRS.
- 44 În sfârșit, ar fi problematică și împrejurarea că KRS este compus, în ceea ce îi privește pe cei 15 membri care reprezintă puterea judecătorească, din 14 reprezentanți ai judecătorilor instanțelor de drept comun și un reprezentant al judecătorilor instanțelor administrative, cu excluderea oricărui reprezentant al judecătorilor Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), contrar prevederilor articolului 187 punctul 2 din Constituție. Situația ar fi aceeași în ceea ce privește faptul că printre acești 14 judecători ai instanțelor de drept comun figurează președinții și vicepreședinții unor asemenea instanțe numiți de puterea executivă în locul unor persoane revocate de ea, ceea ce ar putea însemna că influența acestora din urmă în cadrul KRS a devenit astfel mai semnificativă.
- 45 În aceste condiții, Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 2 TUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) al treilea paragraf, cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 19 alineatul (1) TUE, citite în lumina articolului 47 din [cartă] și a articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78 [...], precum și articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretate în sensul că are loc o încălcare a principiului statului de drept și a dreptului la o cale de atac efectivă și la o protecție jurisdicțională efectivă dacă legiuitorul național, atunci când recunoaște dreptul la o cale de atac în cazurile individuale referitoare la exercitarea funcției de judecător la o instanță de ultim grad de jurisdicție a unui stat membru [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], condiționează puterea de lucru judecat și eficiența deciziei luate în cadrul unei proceduri de selecție care precedă cererea de numire în funcția de judecător la instanța

sus-menționată de situația în care decizia în cazul analizei și a evaluării comune a tuturor candidaților pentru [un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] nu este atacată de către toți participanții la procedura de selecție, printre care se numără și candidatul care nu are interesul de a ataca decizia menționată, respectiv candidatul vizat de cererea de numire în funcție, ceea ce, în consecință:

- subminează eficiența căii de atac și posibilitatea unui control efectiv al modului de desfășurare a procedurii de selecție sus-menționate de către instanța competentă și
 - în cazul în care o astfel de procedură se referă și la posturi de judecători la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] în cazul cărora, față de judecătorii care le-au ocupat anterior, s-a aplicat o vârstă mai mică de pensionare, fără ca decizia de a recurge la respectiva vârstă de pensionare mai mică să fie luată doar de judecătorii în cauză, în contextul principiului inamovibilității judecătorilor – în situația în care se constată că, în acest mod, acest principiu a fost încălcat – nu rămâne fără incidență asupra domeniului de aplicare și a rezultatului controlului jurisdicțional privind procedura de selecție sus-menționată?
- 2) Articolul 2 TUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) al treilea paragraf și cu articolul 6 alineatul (1) TUE, citite în lumina articolului 15 alineatul (1), a articolului 20, a articolului 21 alineatul (1) și a articolului 52 alineatul (1) din cartă, precum și articolul 2 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) și articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 [...] și articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretate în sensul că:
- are loc o încălcare a principiului statului de drept, a principiului egalității de tratament și al accesului egal la funcții publice – și anume la funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] – dacă, în cauzele individuale referitoare la exercitarea funcției de judecător la instanța menționată, există dreptul la sesizarea unei instanțe competente, însă, ca urmare a puterii de lucru judecat descrise în prima întrebare, numirea în funcția de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)] pe un post vacant poate avea loc fără ca instanța competentă să realizeze un control asupra modului de desfășurare a procedurii de selecție amintite (presupunând că s-ar iniția un asemenea control), și, în același timp, lipsa unui astfel de control, care aduce atingere dreptului la o cale de atac efectivă, încalcă dreptul la acces egal la funcțiile publice și, prin urmare, nu răspunde obiectivelor de interes general, iar
 - o situație în care alcătuirea instituției dintr-un stat membru care ar trebui să garanteze independența instanțelor judecătorești și a judecătorilor [KRS], instituție în fața căreia se desfășoară procedura referitoare la exercitarea funcției de judecător la [Sąd Najwyższy (Curtea Supremă)], este concepută în așa fel încât reprezentanții puterii judiciare din cadrul acestei instituții sunt aleși de către puterea legislativă aduce atingere principiului echilibrului instituțional?”

Procedura în fața Curții și cererea de decizie preliminară suplimentară

Cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii accelerate și beneficiul tratamentului prioritar

- ⁴⁶ În decizia sa de trimitere, Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii accelerate, în temeiul articolului 105 din Regulamentul de procedură al Curții. În susținerea cererii sale, această instanță a arătat că o astfel de procedură se justifică având în vedere importanța și natura litigiilor principale și a deciziilor pe care trebuie să le pronunțe în cadrul acestora.

- 47 Articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură prevede că, la cererea instanței de trimitere sau, cu titlu excepțional, din oficiu, președintele Curții poate, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, să decidă judecarea trimiterii preliminară potrivit procedurii accelerate în cazul în care natura cauzei impune examinarea acesteia în termen scurt.
- 48 Trebuie amintit în această privință că o astfel de procedură accelerată constituie un instrument procedural destinat să răspundă unei situații de urgență extraordinare (Ordonanța președintelui Curții din 20 decembrie 2017, M. A. și alții, C-661/17, nepublicată, EU:C:2017:1024, punctul 17 și jurisprudența citată, precum și Ordonanța președintelui Curții din 1 octombrie 2018, Miasto Łowicz și Prokuratura Okręgowa w Płocku, C-558/18 și C-563/18, nepublicată, EU:C:2018:923, punctul 18).
- 49 Pe de altă parte, reiese de asemenea din jurisprudența Curții că este posibil ca procedura accelerată să nu fie aplicată atunci când caracterul sensibil și complex al problemelor juridice ridicate de o cauză este dificil de aplicat unei astfel de proceduri, în special atunci când nu este adecvat să se scurteze faza scrisă a procedurii în fața Curții (Ordonanța din 8 aprilie 2020, Comisia/Polonia, C-791/19 R, EU:C:2020:277, punctul 102 și jurisprudența citată).
- 50 În speță, la 31 ianuarie 2019, președintele Curții a decis, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, că nu era necesar să admită cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii accelerate, întrucât decizia de trimitere nu conținea elemente suficiente pentru a stabili împrejurări excepționale care să poată justifica pronunțarea în termen scurt asupra cererii de decizie preliminară. Astfel, din afirmațiile care figurează în decizia de trimitere reiese că litigiile principale privesc căi de atac introduse de candidați pentru numirea pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) împotriva unor rezoluții ale KRS prin care nu s-a propus numirea acestora și că instanța de trimitere a dispus, în plus, suspendarea executării acestor rezoluții.
- 51 În aceste condiții, nu a rezultat, pe baza informațiilor și a explicațiilor astfel furnizate de instanța de trimitere, care, după cum reiese din cuprinsul punctului 46 din prezenta hotărâre, a făcut referire, fără alte precizări, numai la importanța și la natura litigiilor principale, că prezenta cauză, care ridică de altfel probleme ce prezintă un grad ridicat de sensibilitate și de complexitate, ar fi avut un caracter atât de urgent încât să se justifice o derogare, cu titlu excepțional, de la normele de procedură ordinare aplicabile în materie de trimitere preliminară.
- 52 Ca răspuns la o cerere de informații suplimentare adresată de Curtea instanței de trimitere, aceasta din urmă a precizat, într-o scrisoare din 14 februarie 2019, că, deși suspendarea executării rezoluțiilor în discuție în litigiile principale a fost astfel dispusă, Președintele Republicii a procedat totuși, la 10 octombrie 2018, la numirea, pe posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), a 8 noi judecători care au fost propuși de KRS în rezoluțiile menționate. Acești 8 noi judecători nu ar fi fost însă repartizați efectiv în completele de judecată ale camerelor în cauză ale Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), dat fiind că președinții acestor camere, având în vedere îndoielile legate de legalitatea numirii persoanelor interesate și pentru motive de securitate juridică, au suspendat repartizarea acestora în așteptarea hotărârilor care trebuie pronunțate de instanța de trimitere în litigiile principale.
- 53 Având în vedere aceste precizări, președintele Curții a decis, la 26 februarie 2019, ca prezenta cauză să beneficieze de un tratament prioritar, în temeiul articolului 53 alineatul (3) din Regulamentul de procedură.

Cererea de decizie preliminară suplimentară și redeschiderea fazei scrise a procedurii

- 54 După închiderea fazei scrise a procedurii, instanța de trimitere a pronunțat, la 26 iunie 2019, o decizie prin care a suspendat judecarea unei cereri de închidere a procedurii în litigiile principale introdusă în fața sa de Prokurator Generalny (Procurorul General, Polonia), cerere de închidere a procedurii

întemeiată, pe de o parte, pe Hotărârea Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019 menționată la punctul 26 din prezenta hotărâre și, pe de altă parte, pe articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019, reprodus la punctul 28 din această hotărâre.

- 55 În ceea ce privește declararea neconstituționalității articolului 44 alineatul 1a din Legea privind KRS cuprinsă în Hotărârea Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019, instanța de trimitere consideră, pe de o parte, că această declarație nu are efecte decât pentru viitor și că nu poate aduce atingere dreptului la o cale de atac jurisdicțională pe care justițiabilii au exercitat-o, așa cum este cazul în litigiile principale, înainte de declarația menționată și cu privire la fapte anterioare acesteia. Pe de altă parte, din hotărârea respectivă ar reieși în mod expres că Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) nu repune în discuție însăși necesitatea unei astfel de căi de atac jurisdicționale, care ar decurge, dimpotrivă, din Constituție și din propria jurisprudență, ci numai desemnarea instanței competente să soluționeze această cale de atac. Așadar, din hotărârea menționată ar rezulta că cel puțin o altă instanță decât instanța de trimitere ar trebui, în acest caz, să rămână competentă în speță.
- 56 Instanța de trimitere arată că noua dificultate cu care se confruntă în prezent decurge, în consecință, mai degrabă din Legea din 26 aprilie 2019, care, pe de o parte, a prevăzut închiderea de plin drept a procedurii în litigii precum cele principale și, pe de altă parte, a exclus, pentru viitor, orice posibilitate de a recurge la o cale de atac în cazurile individuale care se referă la numirea pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) în loc să încredințeze examinarea acesteia unei alte instanțe.
- 57 Potrivit instanței de trimitere, dispozițiile dreptului Uniunii vizate în cele două întrebări adresate Curții în cererea sa de decizie preliminară inițială și necesitatea care decurge din aceste dispoziții, pe de o parte, de a garanta, cu respectarea statului de drept, existența dreptului la o cale de atac jurisdicțională efectivă și, pe de altă parte, de a nu neutraliza cooperarea preliminară inițiată prin această cerere s-ar putea opune unor asemenea dispoziții legislative naționale care au agravat astfel neconformitatea dreptului național cu dispozițiile de drept al Uniunii menționate.
- 58 În aceste condiții, prin decizia din 26 iunie 2019, Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții o întrebare preliminară suplimentară (denumită în continuare „a treia întrebare”), formulată după cum urmează:

„Articolul 2 TUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) al treilea paragraf, cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 19 alineatul (1) TUE, citite în lumina articolului 47 din [cartă] și a articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78 [...], precum și articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretate în sensul că are loc o încălcare a principiului statului de drept și a dreptului de acces la o instanță judecătorească și la protecție jurisdicțională efectivă dacă legiuitorul național exclude din ordinea juridică națională dispozițiile pertinente privind competența [Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă)] și privind dreptul de a sesiza această instanță cu o cale de atac îndreptată împotriva rezoluțiilor [KRS] și introduce o soluție care echivalează cu închiderea de plin drept a procedurii în căile de atac menționate, inițiate și aflate încă pe rol înainte de modificările (derogările) introduse, și din care rezultă:

- suprimarea dreptului de acces la o instanță judecătorească în ceea ce privește controlul rezoluțiilor sus-menționate [ale KRS] și controlul legalității modului de desfășurare a procedurilor de selecție în cadrul cărora acestea au fost adoptate și
- suprimarea dreptului de acces la o instanță judecătorească ce are de asemenea ca efect privarea *a posteriori* a instanței naționale inițial competente să judece cauzele menționate și care, după inițierea efectivă a procedurii de control asupra rezoluțiilor [KRS], a adresat Curții întrebări preliminare de posibilitatea de a recurge, într-o cauză pendinte care era (inițial) de competența sa, la procedura trimiterii preliminare în fața Curții, precum și de dreptul de a aștepta decizia acesteia din urmă, ceea ce repune în discuție principiul cooperării loiale?”

59 Cererea de decizie preliminară suplimentară menționată a fost notificată părților interesate și s-a procedat la redeschiderea fazei scrise a procedurii pentru a le permite acestora să își prezinte observațiile cu privire la a treia întrebare.

Cererile de redeschidere a fazei orale a procedurii

60 După comunicarea datei pronunțării prezentei hotărâri instanței de trimitere și părților interesate, Procurorul General și guvernul polonez au solicitat redeschiderea fazei orale a procedurii, prin înscrisurile depuse la grefa Curții la 4 și, respectiv, la 15 februarie 2021.

61 În sprijinul cererii sale, Procurorul General arată în esență că nu este de acord cu anumite afirmații referitoare la necesitatea unui control jurisdicțional al procedurilor de numire a judecătorilor care ar fi cuprinse în concluziile domnului avocat general, afirmații pe care Procurorul General le consideră discutabile, imprecise și pline de contradicții și care s-ar întemeia în plus pe considerații care nu au fost suficient dezbătute de părțile interesate. În opinia Procurorului General, analiza cuprinsă în aceste concluzii s-ar îndepărta de altfel, sub anumite aspecte, de cea efectuată în concluziile avocatului general Hogan prezentate în cauza *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2020:1055). În sfârșit, domnul avocat general ar fi menționat Hotărârea Curții Europene a Dreptului Omului pronunțată la 1 decembrie 2020, *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418). Or, acesta ar fi un fapt nou care nu a putut face obiectul unei dezbateri între părțile interesate.

62 În cererea sa, guvernul polonez subliniază de asemenea că nu este de acord cu concluziile domnului avocat general, în care s-ar reține o interpretare prea extensivă a articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, interpretare care s-ar îndepărta în plus de cea reținută în concluziile citate mai sus ale avocatului general Hogan prezentate în cauza *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2020:1055) și în Ordonanța vicepreședintei Curții din 10 septembrie 2020, *Consiliul/Sharpston* [C-424/20 P(R), nepublicată, EU:C:2020:705]. O redeschidere a fazei orale a procedurii ar permite de asemenea părților interesate să se pronunțe asupra implicațiilor eventuale ale Hotărârii din 1 decembrie 2020 a Curții Europene a Dreptului Omului, *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418).

63 În această privință, trebuie amintit că, pe de o parte, Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și Regulamentul de procedură al Curții nu prevăd posibilitatea ca persoanele interesate menționate la articolul 23 din acest statut să prezinte observații ca răspuns la concluziile prezentate de avocatul general (Hotărârea din 6 martie 2018, *Achmea*, C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 26 și jurisprudența citată).

64 Pe de altă parte, în temeiul articolului 252 al doilea paragraf TFUE, avocatul general prezintă în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, necesită intervenția sa. Nici concluziile acestuia, nici motivarea pe care se întemeiază avocatul general nu sunt obligatorii pentru Curte. În consecință, dezacordul unei persoane interesate față de concluziile avocatului general, oricare ar fi chestiunile pe care le examinează în cadrul acestora, nu poate constitui prin el însuși un motiv care să justifice redeschiderea procedurii orale (Hotărârea din 6 martie 2018, *Achmea*, C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 27 și jurisprudența citată).

65 Cu toate acestea, după ascultarea concluziilor avocatului general, Curtea poate dispune oricând redeschiderea fazei orale a procedurii, în conformitate cu articolul 83 din regulamentul său de procedură, în special atunci când consideră că nu este suficient de lămurită ori atunci când o parte a prezentat, după închiderea acestei faze, un fapt nou, de natură să aibă o influență decisivă asupra deciziei Curții, sau atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția persoanelor interesate.

- 66 În speță, Curtea consideră însă, după ascultarea avocatului general, că dispune de toate elementele necesare pentru a se pronunța ca urmare a procedurii scrise și a ședinței care s-a desfășurat în fața sa. Ea arată de altfel că prezenta cauză nu trebuie să fie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția persoanelor interesate. Ea consideră, în sfârșit, că, din cererile de redeschidere a fazei orale a procedurii, nu rezultă niciun fapt nou de natură să poată avea o influență asupra deciziei pe care este chemată să o pronunțe în cauza menționată. În aceste condiții, nu este necesar să se dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la competența Curții

- 67 Potrivit Procurorului General, problematica căilor de atac jurisdicționale în materia procedurilor de numire a judecătorilor constituie un domeniu care ține de competența exclusivă a statelor membre și care nu intră în sfera de aplicare a dreptului Uniunii. Prin urmare, acest domeniu nu ar fi de competența Curții.
- 68 În această privință, trebuie amintit că, pe de o parte, deși organizarea justiției în statele membre intră în competența acestora din urmă, totuși, în exercitarea acestei competențe, statele membre sunt ținute să respecte obligațiile care decurg pentru acestea din dreptul Uniunii [Hotărârea din 24 iunie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme), C-619/18, EU:C:2019:531, punctul 52 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 26 martie 2020, Miasto Łowicz și Prokurator Generalny, C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234, punctul 36 și jurisprudența citată]. Situația poate fi aceasta în special în ceea ce privește normele naționale referitoare la condițiile de fond și la modalitățile procedurale care conduc la adoptarea deciziilor de numire a judecătorilor și, dacă este cazul, normele privind controlul jurisdicțional aplicabil în contextul unor astfel de proceduri de numire [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 noiembrie 2019, A. K. și alții (Independența Camerei Disciplinare a Curții Supreme), C-585/18, C-624/18 și C-625/18, denumită în continuare „Hotărârea A. K. și alții”, EU:C:2019:982, punctele 134-139 și 145].
- 69 Pe de altă parte, obiecțiile astfel invocate de Procurorul General se referă în esență la însuși domeniul de aplicare al dispozițiilor de drept al Uniunii menționate la punctul 1 din prezenta hotărâre și, prin urmare, la interpretarea acestor dispoziții. Or, o asemenea interpretare este în mod vădit de competența Curții în temeiul articolului 267 TFUE (a se vedea prin analogie Hotărârea A. K. și alții, punctul 74).
- 70 Rezultă din ceea ce precedă că Curtea este competentă să se pronunțe cu privire la prezentele cereri de decizie preliminară.

Cu privire la a treia întrebare

- 71 Prin intermediul celei de a treia întrebări, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, pe de o parte, dispozițiile coroborate ale articolului 2, ale articolului 4 alineatul (3) al treilea paragraf și ale articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, ale articolului 47 din cartă și ale articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78, precum și, pe de altă parte, articolul 267 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unor modificări ale ordinii juridice naționale care, în primul rând, privează o instanță națională de competența sa de a se pronunța în primă și în ultimă instanță asupra unor căi de atac introduse de candidați pentru posturi de judecători la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) împotriva unor decizii ale unui organ precum KRS de a nu prezenta Președintelui Republicii candidatura acestora, ci pe cea a altor candidați în vederea numirii pe aceste posturi, care, în al doilea rând, prevăd închiderea de plin drept a procedurii în astfel de căi de atac în cazul în care ele sunt încă pendinte, excluzând posibilitatea ca examinarea lor

să continue sau ca acestea să fie reintroduse, și care, în al treilea rând, privează în acest mod o asemenea instanță națională de posibilitatea de a obține un răspuns la întrebările preliminare adresate Curții. Dacă aceasta este situația, instanța de trimitere urmărește să afle dacă principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că îi impune să lase neaplicate aceste modificări și să continue, în consecință, să își asume competența pe care o avea pentru a soluționa litigiile cu care era sesizată înainte de survenirea modificărilor menționate.

Cu privire la admisibilitatea celei de a treia întrebări

- 72 În primul rând, Procurorul General și guvernul polonez solicită declararea inadmisibilității celei de a treia întrebări pentru motivul că un răspuns la aceasta nu este „necesar pentru a pronunța o hotărâre”, în sensul articolului 267 TFUE, în lipsa subzistenței litigiilor principale în care instanța de trimitere ar trebui să pronunțe o asemenea hotărâre.
- 73 Astfel, articolul 44 alineatul 1a din Legea privind KRS, pe care se întemeia până atunci competența instanței de trimitere de a soluționa litigiile principale, ar fi fost abrogat în mod definitiv și cu efecte *erga omnes* prin Hotărârea Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019, hotărâre care ar fi precizat că trebuia, așadar, să se pună capăt procedurilor inițiate în temeiul acestei dispoziții. În plus, articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019 ar fi prevăzut ulterior închiderea de plin drept a acestor proceduri. Pe de altă parte, orice continuare a examinării unor astfel de căi de atac în fața unei alte instanțe sau reintroducerea lor ar fi de asemenea exclusă în temeiul articolului 44 alineatul 1 din Legea privind KRS, așa cum a fost modificată prin Legea din 26 aprilie 2019.
- 74 În această privință, trebuie amintit, pe de o parte și în ceea ce privește în special norma astfel prevăzută la articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019, că Curtea a statuat deja, cu privire la dispoziții naționale similare, că acestea nu pot, în principiu și în lipsa unei decizii a instanței care a sesizat Curtea cu titlu preliminar prin care se dispune închiderea litigiului principal sau o nepronunțare asupra fondului acestuia, să determine Curtea să concluzioneze că nu mai este necesar să se pronunțe cu privire la întrebările cu care este sesizată cu titlu preliminar (Hotărârea A. K. și alții, punctul 102).
- 75 De altfel, reiese din jurisprudența Curții că aceasta se consideră sesizată printr-o cerere de decizie preliminară, introdusă în temeiul articolului 267 TFUE, atât timp cât această cerere nu a fost retrasă de instanța de trimitere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, punctul 10).
- 76 Pe de altă parte, trebuie arătat că, prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere, care a decis de altfel să suspende judecarea cauzei cu privire la cererea de închidere a procedurii în litigiile principale, urmărește tocmai să afle dacă modificările normative care decurg din Legea din 26 aprilie 2019 sunt conforme cu dreptul Uniunii și, presupunând că nu ar fi cazul, dacă acest din urmă drept îi permite atunci să facă abstracție de modificările menționate și, în consecință, să respingă această cerere de închidere a procedurii și să continue examinarea litigiilor respective.
- 77 Din ceea ce precedă rezultă că un răspuns la a treia întrebare este necesar pentru a permite instanței de trimitere să adopte, în aplicarea concluziilor care vor decurge din acest răspuns, decizii de care va depinde soluționarea litigiilor principale, așa încât obiecțiile astfel formulate de Procurorul General și de guvernul polonez trebuie înlăturate.
- 78 În al doilea rând, guvernul polonez susține că a treia întrebare este inadmisibilă pentru motivul că lipsa competenței Uniunii în materie de proceduri de numire a judecătorilor în statele membre împiedică interpretarea dreptului Uniunii în sensul că le obligă pe acestea din urmă să confere candidaților pentru un post de judecător un drept la o cale de atac împotriva deciziei de a nu îi numi, existența sau inexistența unui astfel de drept la o cale de atac neafectând, în plus, independența judecătorilor numiți efectiv în urma procedurii de numire în cauză. O hotărâre precum cea care este solicitată în

speță Curții ar avea un efect normativ, iar nu de interpretare, întrucât ar fi vorba despre a permite instanței de trimitere să se pronunțe cu privire la litigiile principale în pofida lipsei unor dispoziții legale de aplicare generală care să îi confere o competență în materie. Or, o astfel de consecință ar fi contrară articolului 4 alineatul (2) TUE, care impune ca Uniunea să respecte identitatea națională a statelor membre inerentă structurilor lor constituționale și ar aduce atingere independenței Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională), care a declarat neconstituțională dispoziția pe care se întemeia competența instanței de trimitere.

- 79 În această privință, s-a amintit deja, pe de o parte, la punctul 68 din prezenta hotărâre, că, în exercitarea competenței lor, în special cea referitoare la adoptarea unor norme naționale care guvernează procesul de numire a judecătorilor, statele membre sunt obligate să respecte obligațiile care decurg pentru acestea din dreptul Uniunii.
- 80 Pe de altă parte, trebuie să se constate că argumentele astfel invocate de guvernul polonez se referă în esență la domeniul de aplicare și, prin urmare, la interpretarea dispozițiilor dreptului Uniunii vizate de a treia întrebare, precum și la efectele care pot decurge din aceste dispoziții, având în vedere în special supremația aferentă dreptului menționat. Asemenea argumente, care privesc fondul întrebării adresate, nu pot conduce astfel, prin însăși esența lor, la o inadmisibilitate a acesteia.
- 81 De altfel, o hotărâre prin care Curtea ar declara existența, în temeiul dreptului Uniunii, a unei obligații a instanței de trimitere de a înlătura normele naționale în cauză, continuând să își asume competența judiciară care îi aparținea înainte, s-ar impune acestei instanțe fără ca dispoziții interne, inclusiv de ordin constituțional, să poată împiedica acest lucru (a se vedea prin analogie Hotărârea A. K. și alții, punctul 112).
- 82 În al treilea rând, Procurorul General consideră că, contrar celor impuse de articolul 94 din Regulamentul de procedură, instanța de trimitere nu a indicat legăturile pe care le consideră că există între dispozițiile naționale aplicabile în litigiile principale și dispozițiile dreptului Uniunii a căror interpretare o solicită. În special, această instanță nu ar examina dacă și nici în ce mod ar trebui introdusă obligația unui stat membru de a asigura un control jurisdicțional al propunerilor de numire în discuție în litigiile principale. Singura posibilitate de a înlătura articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019 ar fi inoperantă în această privință, întrucât, chiar și în acest caz, orice posibilitate a instanței menționate de a se pronunța asupra fondului litigiilor cu care este sesizată ar rămâne exclusă ca efect al Hotărârii Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019.
- 83 În această privință, trebuie totuși să se constate, amintind totodată ceea ce s-a subliniat deja la punctul 81 din prezenta hotărâre, că, din elementele menționate la punctele 26-28 și 54-57 din aceasta, reiese că cererea de decizie preliminară suplimentară cuprinde toate elementele necesare, în special cele aferente Hotărârii Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019, pentru a permite Curții să se pronunțe cu privire la a treia întrebare.
- 84 Având în vedere tot ceea ce precedă, a treia întrebare este admisibilă.

Cu privire la fond

– Cu privire la Directiva 2000/78 și la articolul 47 din cartă

- 85 De la bun început, trebuie arătat că, astfel cum au susținut KRS, Procurorul General, guvernul polonez și Comisia Europeană, Directiva 2000/78 și în special articolul 9 alineatul (1) din aceasta nu se aplică litigiilor principale.

- 86 Astfel, după cum rezultă din articolul 1 și din articolul 2 alineatul (1) din directiva menționată, aceasta nu privește decât discriminările referitoare la încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală. Or, din cuprinsul deciziei de trimitere nu reiese că litigiile principale ar privi o diferență de tratament întemeiată pe unul dintre aceste motive. În această privință, singura diferență de tratament care îi poate privi pe reclamanții din litigiile principale, care este menționată de instanța de trimitere, se referă la împrejurarea că normele aplicabile în materie de căi de atac jurisdicționale împotriva rezoluțiilor KRS prin care i se prezintă Președintelui Republicii un candidat în vederea numirii sale în funcția de judecător diferă după cum aceste rezoluții privesc o numire pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) sau o numire pe un post de judecător în cadrul unei alte instanțe.
- 87 În ceea ce privește, pe de altă parte, articolul 47 din cartă, trebuie amintit că această dispoziție, care constituie o reafirmare a principiului protecției jurisdicționale efective, consacră, în favoarea oricărei persoane ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate, dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iulie 2019, Torubarov, C-556/17, EU:C:2019:626, punctul 55 și jurisprudența citată).
- 88 Astfel, recunoașterea dreptului menționat, într-un anumit caz, presupune, după cum reiese din cuprinsul articolului 47 primul paragraf din cartă, ca persoana care îl invocă să se prevaleze de drepturi sau de libertăți garantate de dreptul Uniunii [Hotărârea din 6 octombrie 2020, État luxembourgeois (Dreptul la o cale de atac împotriva unei cereri de informații în materie fiscală), C-245/19 și C-246/19, EU:C:2020:795, punctul 55].
- 89 Or, din informațiile cuprinse în decizia de trimitere nu reiese că litigiile principale ar avea ca obiect recunoașterea unui drept cu care sunt investiți reclamanții din litigiile principale în temeiul unei dispoziții de drept al Uniunii. În special și după cum s-a arătat la punctele 85 și 86 din prezenta hotărâre, dispozițiile Directivei 2000/78 nu sunt aplicabile litigiilor principale, astfel încât nici aceste dispoziții nu sunt de natură să poată justifica aplicabilitatea cartei, în special a articolului 47 din aceasta, în contextul litigiilor menționate.

– *Cu privire la articolul 267 TFUE și la articolul 4 alineatul (3) TUE*

- 90 În ceea ce privește articolul 267 TFUE, trebuie amintit că cheia de boltă a sistemului jurisdicțional instituit de tratate o constituie procedura trimiterii preliminare prevăzută la articolul 267 TFUE, care, prin instituirea unui dialog de la instanță la instanță între Curte și instanțele din statele membre, are drept scop asigurarea unității de interpretare a dreptului Uniunii, permițând astfel asigurarea coerenței acestuia, a efectului său deplin și a autonomiei sale, precum și, în ultimă instanță, a caracterului propriu al dreptului instituit de tratate (Avizul 2/13 din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 176 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 41).
- 91 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, articolul 267 TFUE conferă în această privință instanțelor naționale cea mai largă posibilitate de a o sesiza în măsura în care consideră că o cauză pendinte ridică probleme care impun interpretarea sau aprecierea validității dispozițiilor de drept al Uniunii necesare în vederea soluționării litigiului dedus judecății acestora (Hotărârea din 5 octombrie 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 26, precum și Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 92 Pe de altă parte, în ceea ce privește o instanță precum instanța de trimitere, ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE, această posibilitate se transformă, sub rezerva excepțiilor recunoscute de jurisprudența Curții, chiar într-o

- obligăție de a sesiza Curtea cu titlu preliminar (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 aprilie 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, punctul 32 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea A. K. și alții, punctul 103).
- 93 După cum reiese dintr-o jurisprudență constantă, o normă de drept național nu poate împiedica o instanță națională să utilizeze posibilitatea menționată sau să se conformeze obligației menționate, care sunt, astfel, inerente sistemului de cooperare între instanțele naționale și Curte, stabilit la articolul 267 TFUE, și funcțiilor de instanță însărcinată cu aplicarea dreptului Uniunii încredințate de această dispoziție instanțelor naționale (a se vedea în acest sens Hotărârea A. K. și alții, punctul 103, precum și jurisprudența citată). În același mod, în vederea asigurării efectivității acestei posibilități și obligații, o instanță națională trebuie să poată menține o trimitere preliminară ulterior introducerii sale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2020, Miasto Łowicz și Prokurator Generalny, C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234, punctul 58).
- 94 În plus, o normă națională care riscă în special să aibă drept consecință ca un judecător național să prefere să se abțină de la a adresa Curții întrebări preliminare pentru a evita recuzarea aduce atingere prerogativelor recunoscute astfel instanțelor naționale prin articolul 267 TFUE și, în consecință, eficacității cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin mecanismul trimerii preliminare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 iulie 2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, punctul 25).
- 95 Prin urmare, deși este, în principiu, permis unui stat membru, de exemplu, să modifice normele sale interne de repartizare a competențelor judiciare, cu consecința posibilă a dispariției temeiului normativ pe care se întemeia competența unei instanțe naționale care a efectuat o trimitere preliminară la Curte, sau să adopte norme materiale care să conducă în mod incidental la rămânerea fără obiect a cauzei în care a fost formulată o astfel de trimitere, un stat membru nu poate, în schimb, fără a încălca articolul 267 TFUE coroborat cu articolul 4 alineatul (3) al treilea paragraf TUE, să efectueze modificări ale legislației sale naționale care au ca efecte specifice împiedicarea menținerii unor cereri de decizie preliminară adresate Curții, ulterior introducerii lor, și, astfel, împiedicarea acesteia din urmă să se pronunțe asupra unor asemenea cereri, precum și excluderea oricărei posibilități de reiterare în viitor a unor cereri similare de către o instanță națională.
- 96 Revine instanței de trimitere sarcina de a se pronunța, în cele din urmă, cu privire la aspectul dacă aceasta este situația în speță. Astfel, trebuie amintit că articolul 267 TFUE nu abilitează Curtea să aplice normele dreptului Uniunii la o speță determinată, ci numai să se pronunțe asupra interpretării tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile Uniunii. Cu toate acestea, conform unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării judiciare create prin intermediul acestui articol, Curtea, plecând de la elementele dosarului, poate furniza instanței naționale elementele de interpretare a dreptului Uniunii care ar putea să îi fie utile în aprecierea efectelor uneia sau ale altele dintre dispozițiile acestuia (Hotărârea din 16 iulie 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punctul 71 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea A. K. și alții, punctul 132).
- 97 În această privință, în primul rând, din decizia de trimitere rezultă că articolul 3 din Legea din 26 aprilie 2019, care prevede închiderea de plin drept a procedurii în căi de atac precum cele din litigiile principale, și articolul 44 alineatul 1 din Legea privind KRS, în versiunea care rezultă din Legea din 26 aprilie 2019, care exclude posibilitatea ca astfel de căi de atac să mai fie formulate în viitor, par să împiedice instanța de trimitere să mențină o cerere de decizie preliminară adresată Curții, ulterior introducerii sale, și să o împiedice astfel pe aceasta din urmă să se pronunțe asupra cererii menționate, precum și să excludă reiterarea în viitor, de către o instanță națională, a unor întrebări similare celor adresate prin cererea respectivă.
- 98 În al doilea rând și în ceea ce privește contextul în care au fost adoptate dispozițiile menționate, pot fi reținute diferite elemente care reies din dosarul de care dispune Curtea.

- 99 *Primo*, trebuie amintit că legiuitorul polonez a adoptat deja recent o măsură normativă care a prevăzut închiderea procedurii în alte litigii pendente în fața unei instanțe naționale și care priveau la rândul lor conformitatea cu dispozițiile dreptului Uniunii referitoare la independența instanțelor a unor reforme legislative care au afectat sistemul judiciar polonez, în condițiile în care, și în cadrul acestor litigii, Curtea era sesizată cu întrebări preliminare privind o astfel de conformitate (a se vedea în această privință Hotărârea A. K. și alții, punctele 90 și 102-104).
- 100 *Secundo*, din indicațiile de care dispune Curtea reiese că autoritățile poloneze au multiplicat recent inițiativele privind frânarea trimerilor preliminare adresate Curții cu privire la problema independenței instanțelor în Polonia sau la repunerea în discuție a deciziilor instanțelor poloneze care au efectuat astfel de trimiteri.
- 101 În această privință, trebuie amintit că instanțele poloneze care au sesizat Curtea cu trimiteri preliminare în cauzele în care s-a pronunțat Hotărârea din 26 martie 2020, Miasto Łowicz și Prokurator Generalny (C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234), au arătat în fața acesteia că cei doi judecători care se aflau la originea acestor trimiteri făcuseră obiectul unei anchete prealabile inițierii unei eventuale proceduri disciplinare privind, printre altele, un posibil exces jurisdicțional ca urmare a efectuării trimerilor menționate (Hotărârea din 26 martie 2020, Miastowicz și alții, Miasto Łowicz și Prokurator Generalny, C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234, punctele 20 și 21).
- 102 În plus, Rzecznik Praw Obywatelskich (Avocatul Poporului, Polonia) s-a referit, în cadrul prezentei cauze, la faptul că Procurorul General, care exercită și funcția de ministru al justiției, a sesizat, la 5 octombrie 2018, Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) cu o acțiune având ca obiect constatarea neconformității cu Constituția a articolului 267 TFUE, în măsura în care această dispoziție permite instanțelor poloneze să sesizeze Curtea cu întrebări preliminare privind structura și organizarea puterii judiciare și derularea procedurilor în fața instanțelor naționale.
- 103 *Tertio*, în ceea ce privește argumentul guvernului polonez potrivit căruia adoptarea Legii din 26 aprilie 2019 ar fi fost simpla consecință a hotărârii Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019 prin care aceasta din urmă a declarat neconstituțional articolul 44 alineatul 1a din Legea privind KRS, pe care se întemeiază competența instanței de trimitere de a soluționa căi de atac precum cele din litigiile principale, reiese totuși din precizările instanței de trimitere, căreia îi revine sarcina de a interpreta dreptul național în cadrul procedurii preliminare, că Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) a arătat în hotărârea menționată că era în continuare necesară prevederea unui control jurisdicțional în ceea ce privește procedurile de numire pe posturi de judecători la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), această necesitate rezultând din articolele 45 și 60 din Constituție și din jurisprudența sa în materie.
- 104 Reiese de asemenea din decizia de trimitere că, contrar concluziilor care decurg astfel din Hotărârea Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) din 25 martie 2019, prin excluderea posibilității ca justițiabililor care au exercitat căi de atac precum cele pendente în litigiile principale să le fie soluționate acestea de o instanță la care ele ar fi putut să fie transferate sau la care persoanele interesate ar fi putut să le reintroducă, legiuitorul polonez a înlăturat în special orice posibilitate actuală sau viitoare pentru Curte de a examina chestiuni precum cele care i-au fost adresate în prezenta cauză.
- 105 *Quarto* și după cum subliniază și în această privință instanța de trimitere, eliminarea oricărei posibilități de a exercita o cale de atac jurisdicțională împotriva rezoluțiilor KRS prin care i se prezintă Președintelui Republicii candidați pentru numirea pe posturi de judecător astfel prevăzută prin Legea din 26 aprilie 2019 nu privește decât rezoluțiile acestui organ referitoare la posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), și anume, mai precis, rezoluții cum sunt cele în discuție în litigiile principale și care au determinat Naczelný Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) să

sesizeze Curtea cu prezenta trimitere preliminară. Astfel, rezoluțiile KRS prin care se propun numiri pentru toate celelalte posturi de judecător în Polonia rămân, în ceea ce le privește, supuse unui control jurisdicțional.

- 106 Elementele și considerațiile astfel menționate la punctele 99-105 din prezenta hotărâre pot fi considerate tot atâtea indicii care, prin convergența lor și, prin urmare, prin caracterul lor sistematic, par de natură să poată clarifica contextul în care legiuitorul polonez a adoptat Legea din 26 aprilie 2019. După cum s-a amintit la punctul 96 din prezenta hotărâre, întrucât aprecierea finală a faptelor revine, în contextul dialogului preliminar, numai instanței de trimitere, îi va reveni acesteia sarcina de a aprecia, în mod definitiv, dacă elementele menționate, precum și toate celelalte elemente pertinente de care ar lua eventual cunoștință în această privință permit să se considere că adoptarea acestei legi a avut ca efect specific împiedicarea instanței de trimitere să mențină, ulterior introducerii lor, cereri de decizie preliminară precum cea care a fost adresată inițial Curții în speță și, în acest mod, împiedicarea acesteia din urmă să se pronunțe cu privire la cererile respective, precum și excluderea oricărei posibilități de reiterare în viitor, de către o instanță națională, a unor întrebări similare celor cuprinse în cererea de decizie preliminară inițială din prezenta cauză.
- 107 Dacă instanța de trimitere ar ajunge la o astfel de concluzie, trebuie în acest caz să se constate că o asemenea legislație aduce atingere nu numai prerogativelor recunoscute instanțelor naționale prin articolul 267 TFUE și eficacității cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin mecanismul trimiterii preliminare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 iulie 2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, punctul 25), ci și, mai general, misiunii cu care este învestită Curtea în temeiul articolului 19 alineatul (1) primul paragraf TUE și care constă în asigurarea respectării dreptului în interpretarea și în aplicarea tratatelor, precum și articolului 4 alineatul (3) al treilea paragraf TUE.

– *Cu privire la articolul 2 și la articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE*

- 108 Articolul 19 TUE, care concretizează valoarea statului de drept afirmată la articolul 2 TUE, încredințează instanțelor naționale și Curții obligația de a garanta deplina aplicare a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul menționat [Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 98 și jurisprudența citată].
- 109 În acest temei și astfel cum prevede articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, revine statelor membre sarcina să prevadă un sistem de căi de atac și de proceduri care să le asigure justițiabililor respectarea dreptului lor la protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii [a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 99 și jurisprudența citată].
- 110 După cum reiese dintr-o jurisprudență constantă, principiul protecției jurisdicționale efective a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, la care se referă articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, constituie un principiu general al dreptului Uniunii care decurge din tradițiile constituționale comune ale statelor membre, care a fost consacrat la articolele 6 și 13 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, și care, în prezent, este afirmat la articolul 47 din cartă [Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 100 și jurisprudența citată].

- 111 În ceea ce privește domeniul de aplicare material al articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, trebuie amintit că această dispoziție vizează „domeniile reglementate de dreptul Uniunii”, independent de situația în care statele membre pun în aplicare acest drept, în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă [Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 101 și jurisprudența citată].
- 112 În temeiul articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, orice stat membru trebuie să se asigure în special că organismele care, în calitate de „instanță” în sensul definit de dreptul Uniunii, fac parte din sistemul său de căi de atac în domeniile reglementate de dreptul Uniunii și care sunt, prin urmare, susceptibile să se pronunțe, în această calitate, asupra aplicării sau a interpretării dreptului Uniunii îndeplinesc cerințele unei protecții jurisdicționale efective [Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 103 și jurisprudența citată].
- 113 În ceea ce privește litigiile principale, trebuie amintit că instanța de trimitere este sesizată cu o cale de atac prin care candidații pentru posturi de judecător în cadrul camerelor civile și penale ale Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) contestă rezoluții prin care KRS nu a reținut candidatura lor și a prezentat Președintelui Republicii alți candidați în vederea numirii pe posturile respective.
- 114 În această privință, este cert, în primul rând, că Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) și în special camerele civilă și penală ale acesteia pot fi chemate să statueze cu privire la chestiuni legate de aplicarea sau interpretarea dreptului Uniunii și că fac parte, în calitate de „instanță”, în sensul definit de acest drept, din sistemul polonez de căi de atac în „domeniile reglementate de dreptul Uniunii”, în sensul articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, astfel încât trebuie să îndeplinească cerințele unei protecții jurisdicționale efective [Hotărârea din 24 iunie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme), C-619/18, EU:C:2019:531, punctul 56 și jurisprudența citată].
- 115 În al doilea rând, trebuie amintit că, pentru a garanta că asemenea instanțe sunt în măsură să ofere protecție jurisdicțională efectivă, impusă astfel în temeiul articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, prezervarea independenței acestora este primordială, astfel cum se confirmă la articolul 47 al doilea paragraf din cartă, care menționează accesul la o instanță judecătorească „independentă” printre cerințele legate de dreptul fundamental la o cale de atac efectivă [Hotărârea din 24 iunie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme), C-619/18, EU:C:2019:531, punctul 57 și jurisprudența citată].
- 116 După cum a subliniat Curtea în repetate rânduri, această cerință de independență a instanțelor, care este inerentă activității de judecată, ține de conținutul esențial al dreptului la protecție jurisdicțională efectivă și al dreptului fundamental la un proces echitabil, care are o importanță esențială în calitate de garant al protecției ansamblului drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii și al menținerii valorilor comune ale statelor membre prevăzute la articolul 2 TUE, în special a valorii statului de drept [Hotărârea din 5 noiembrie 2019, Comisia/Polonia (Independența instanțelor de drept comun), C-192/18, EU:C:2019:924, punctul 106 și jurisprudența citată].
- 117 Potrivit unei jurisprudențe constante, garanțiile de independență și de imparțialitate impuse în temeiul dreptului Uniunii postulează existența unor norme, în special în ceea ce privește compunerea instanței, numirea, durata funcției, precum și cauzele de abținere, de recuzare și de revocare a membrilor săi, care să permită înlăturarea oricărei îndoeli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea acestei instanțe în privința unor elemente exterioare și la imparțialitatea sa în raport cu interesele care se înfruntă (Hotărârea A. K. și alții, punctul 123, precum și jurisprudența citată).
- 118 Conform principiului separării puterilor ce caracterizează funcționarea unui stat de drept, trebuie în special să fie garantată independența instanțelor față de puterile legislativă și executivă (Hotărârea A. K. și alții, punctul 124, precum și jurisprudența citată).

- 119 În această privință, trebuie ca judecătorii să se afle la adăpost de intervenții sau de presiuni exterioare care le pot pune în pericol independența. Normele menționate la punctul 117 din prezenta hotărâre trebuie în special să permită excluderea nu numai a oricărei influențe directe, sub formă de instrucțiuni, ci și a formelor de influență indirectă susceptibile să orienteze deciziile judecătorilor în discuție (Hotărârea A. K. și alții, punctul 125, precum și jurisprudența citată).
- 120 În al treilea rând, trebuie amintit că întrebările adresate în prezenta cauză cu privire la interpretarea articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE privesc în esență aspectul dacă această dispoziție poate determina necesitatea menținerii, în contextul special propriu procesului de numire a judecătorilor la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), a unui control jurisdicțional în privința rezoluțiilor KRS cum sunt cele în discuție în litigiile principale, precum și condițiile în care ar trebui, în acest caz, să se exercite un astfel de control.
- 121 Or, după cum s-a amintit la punctul 117 din prezenta hotărâre, garanțiile de independență și de imparțialitate impuse în temeiul dreptului Uniunii postulează, printre altele, existența unor norme care reglementează numirea judecătorilor.
- 122 În ceea ce privește condițiile în care intervin deciziile de numire a judecătorilor la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), Curtea a avut deja ocazia să precizeze că simplul fapt că judecătorii în cauză sunt numiți de Președintele Republicii nu este de natură să creeze o dependență a acestora din urmă în privința sa și nici să dea naștere unor îndoieli cu privire la imparțialitatea lor dacă, odată numiți, persoanele interesate nu sunt supuse niciunei presiuni și nu primesc instrucțiuni în exercitarea funcțiilor lor (Hotărârea A. K. și alții, punctul 133, precum și jurisprudența citată).
- 123 Cu toate acestea, Curtea a arătat de asemenea că rămâne necesar să se asigure că modalitățile procedurale și condițiile de fond care conduc la adoptarea deciziilor respective de numire nu sunt de natură să dea naștere, în percepția justițiabililor, unor îndoieli legitime referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor în discuție în privința unor elemente exterioare și la imparțialitatea lor în raport cu interesele care se înfruntă, odată ce persoanele interesate sunt numite, și că trebuie, printre altele, în acest scop ca respectivele condiții și modalități să fie concepute astfel încât să îndeplinească cerințele amintite la punctul 119 din prezenta hotărâre (Hotărârea A. K. și alții, punctele 134 și 135, precum și jurisprudența citată).
- 124 Arătând că, în temeiul articolului 179 din Constituție, judecătorii Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) sunt numiți de Președintele Republicii la propunerea KRS, și anume organul investit prin articolul 186 din Constituție cu misiunea de a asigura independența instanțelor și a judecătorilor, Curtea a precizat, la punctul 137 din Hotărârea A. K. și alții, că intervenția unui astfel de organ, în contextul unui proces de numire a judecătorilor, putea fi, în principiu, de natură să contribuie la o obiectivare a acestui proces, prin încadrarea marjei de apreciere de care dispune Președintele Republicii în exercitarea competenței care îi este astfel conferită.
- 125 La punctul 138 din hotărârea menționată, Curtea a indicat însă că acest lucru este valabil numai cu condiția, printre altele, ca respectivul organ să fie el însuși suficient de independent față de puterile legislativă și executivă și de autoritatea căreia trebuie să îi prezinte o astfel de propunere de numire.
- 126 În această privință, trebuie arătat că, după cum a subliniat instanța de trimitere, în temeiul articolului 179 din Constituție, actul prin care KRS propune un candidat pentru numirea pe un post de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) constituie o condiție *sine qua non* pentru ca un asemenea candidat să poată fi numit pe un astfel de post de Președintele Republicii. Rolul KRS în acest proces de numire se dovedește, așadar, determinant.

- 127 Într-un asemenea context, gradul de independență de care se bucură KRS față de puterile legislativă și executivă poloneze în exercitarea atribuțiilor care îi sunt astfel atribuite poate avea relevanță atunci când trebuie să se aprecieze dacă judecătorii pe care îi selecționează vor fi în măsură să îndeplinească cerințele de independență și de imparțialitate care decurg din dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea A. K. și alții, punctul 139).
- 128 Curtea a subliniat de asemenea, la punctul 145 din Hotărârea A. K. și alții, că, în vederea aprecierii menționate și având în vedere că deciziile Președintelui Republicii privind numirea pe posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) nu pot face obiectul unui control jurisdicțional, putea avea importanță și modul în care este definită întinderea căii de atac care poate fi îndreptată împotriva unei rezoluții a KRS care cuprinde deciziile acestuia în ceea ce privește prezentarea unei propuneri de numire în funcția de judecător la instanța menționată și, în special, aspectul dacă o astfel de cale de atac permite să se asigure un control jurisdicțional efectiv al unor astfel de rezoluții, care să aibă ca obiect, cel puțin, verificarea inexistenței unui exces sau a unui abuz de putere, a unei erori de drept sau a unei erori vădite de apreciere.
- 129 Așadar, în condițiile în care lipsa eventuală a posibilității de a exercita o cale de atac jurisdicțională în contextul unui proces de numire pe posturi de judecător al unei instanțe supreme naționale poate, în anumite cazuri, să nu se dovedească problematică în raport cu cerințele care decurg din dreptul Uniunii, în special din articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, situația este diferită în împrejurări în care ansamblul elementelor relevante ce caracterizează un astfel de proces într-un anumit context de fapt și de drept național, și, printre altele, condițiile în care intervine în mod neașteptat eliminarea posibilităților unei căi de atac jurisdicționale care exista până la acel moment sunt de natură să dea naștere, în percepția justițiabililor, unor îndoieli de natură sistemică cu privire la independența și la imparțialitatea judecătorilor numiți în urma acestui proces.
- 130 După cum reiese din Hotărârea A. K. și alții, aceasta poate fi situația în special atunci când se constată, pe baza unor elemente de apreciere precum cele la care se referă instanța de trimitere și care sunt menționate la punctul 43 din prezenta hotărâre, că independența unui organ precum KRS în raport cu puterile legislative și executive este îndoielnică.
- 131 Astfel, la punctele 143 și 144 din Hotărârea A. K. și alții, Curtea a identificat deja, printre elementele pertinente care trebuie luate în considerare pentru a efectua o apreciere cu privire la condiția de independență pe care trebuie să o îndeplinească un organ precum KRS, în primul rând, împrejurarea că KRS nou-compus a fost constituit ca urmare a scurtării mandatului de patru ani în curs al membrilor care compuneau până în acel moment acest organ, în al doilea rând, faptul că cei 15 membri ai KRS aleși dintre judecători sunt în prezent aleși de o ramură a puterii legislative, în condițiile în care, anterior, erau aleși de colegii lor, în al treilea rând, existența unor eventuale nereguli care ar fi putut vicia procesul de numire a anumitor membri ai KRS în noua sa compunere, precum și, în al patrulea rând, modul în care acest organ își îndeplinește misiunea constituțională de a asigura independența instanțelor și a judecătorilor și în care își exercită diferitele competențe. Într-un asemenea context, poate fi de asemenea luată în considerare, în vederea aprecierii menționate, eventuala existență a unor legături privilegiate între membrii KRS astfel constituit și puterea executivă poloneză, precum cele evocate de instanța de trimitere și menționate la punctul 44 din prezenta hotărâre.
- 132 În plus, trebuie să se țină seama în speță și de alte elemente contextuale pertinente care pot contribui, la rândul lor, la apariția îndoielilor cu privire la independența KRS și la rolul său în procese de numire precum cele în discuție în litigiile principale, precum și, pe cale de consecință, cu privire la independența judecătorilor desemnați la finalul unui astfel de proces.
- 133 Este necesar să se observe în această privință că reforma legislativă care a condus la instituirea KRS în noua sa compunere a intervenit în paralel cu adoptarea, puternic contestată, a dispozițiilor articolelor 37 și 111 din noua Lege privind Curtea Supremă la care s-a referit instanța de trimitere și care au

- prevăzut o reducere a vârstei de pensionare a judecătorilor Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) și aplicarea acestei măsuri judecătorilor în funcție ai acestei instanțe, conferind totodată Președintelui Republicii puterea discreționară de a prelungi exercitarea funcțiilor judiciare active ale acestora după împlinirea vârstei de pensionare nou-stabilite.
- 134 Așadar, este cert că instituirea KRS în noua sa compunere a avut loc într-un context în care se aștepta ca numeroase posturi să fie ocupate rapid în cadrul Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) ca urmare, printre altele, a pensionării judecătorilor acestei instanțe care au atins limita de vârstă nou-stabilită în acest mod la 65 de ani.
- 135 Or, în Hotărârea sa din 24 iunie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curtii Supreme) (C-619/18, EU:C:2019:531), Curtea a constatat că, din cauza adoptării măsurilor menționate la punctul 133 din prezenta hotărâre, Republica Polonă a adus atingere inamovibilității și independenței judecătorilor Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) și nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE.
- 136 În cazul în care instanța de trimitere ar concluziona că KRS nu oferă garanții de independență suficiente, existența unei căi de atac jurisdicționale deschise candidaților neselectați, chiar și limitată la ceea ce s-a amintit la punctul 128 din prezenta hotărâre, ar fi necesară pentru a contribui la protejarea procesului de numire a judecătorilor în cauză de influențe directe sau indirecte și pentru a evita, *in fine*, posibilitatea nașterii unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, în ceea ce privește independența judecătorilor desemnați la finalul acestui proces.
- 137 Or, dispozițiile Legii din 26 aprilie 2019, pe de o parte, au prevăzut închiderea procedurii în cauze pendinte precum cele în discuție în litigiile principale, în care candidați pentru posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) au introdus, pe baza dreptului în vigoare la acea dată, căi de atac având ca obiect contestarea unor rezoluții prin care KRS decisese să nu îi prezinte pentru numirea pe aceste posturi, ci să prezinte alți candidați și, pe de altă parte, au eliminat orice posibilitate de a introduce o cale de atac jurisdicțională de acest tip în viitor.
- 138 Trebuie arătat că astfel de modificări legislative, îndeosebi atunci când sunt analizate împreună cu ansamblul elementelor contextuale menționate la punctele 99-105 și 130-135 din prezenta hotărâre, sunt de natură să sugereze că puterea legislativă poloneză a acționat, în speță, în scopul specific de a împiedica orice posibilitate de exercitare a unui control jurisdicțional în privința numirilor intervenite pe baza respectivelor rezoluții ale KRS, la fel ca, de altfel, a oricăror alte numiri intervenite în cadrul Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) de la instituirea KRS în noua sa compunere.
- 139 Având în vedere cele amintite la punctul 96 din prezenta hotărâre, va reveni instanței de trimitere sarcina să aprecieze, în mod definitiv, pe baza unor concluzii care decurg din această hotărâre și a oricăror alte împrejurări relevante de care ar avea cunoștință, ținând totodată seama, dacă este cazul, de motivele sau de obiectivele specifice care ar fi invocate în fața sa pentru a justifica măsurile în cauză, dacă faptul de a fi prevăzut, prin Legea din 26 aprilie 2019, o închidere a procedurii în căi de atac precum cele din litigiile principale și eliminarea concomitentă a oricărei posibilități de a introduce astfel de căi de atac în viitor este de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor numiți pe baza unor rezoluții ale KRS în discuție în litigiile principale, în privința unor elemente exterioare și, în special, a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislative și executive poloneze, și să conducă la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a acestor judecători care să fie susceptibilă să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.

– *Cu privire la supremația dreptului Uniunii*

- 140 În cazul în care instanța de trimitere ajunge, în urma examinării pe care este chemată să o efectueze în lumina considerațiilor care figurează la punctele 90-107 din prezenta hotărâre, la concluzia că adoptarea dispozițiilor Legii din 26 aprilie 2019 în discuție în litigiile principale a intervenit cu încălcarea articolului 267 TFUE și a articolului 4 alineatul (3) TUE, va reveni acestei instanțe sarcina de a înlătura aceste dispoziții naționale.
- 141 După cum rezultă dintr-o jurisprudență constantă, o dispoziție de drept național care împiedică punerea în aplicare a procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE trebuie înlăturată fără ca instanța în cauză să trebuiască să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei dispoziții naționale pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 1995, *Peterbroeck*, C-312/93, EU:C:1995:437, punctul 13 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 5 octombrie 2010, *Elchinov*, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 31 și jurisprudența citată). Situația trebuie să fie aceeași în ceea ce privește o modificare a dreptului național care are ca efecte specifice împiedicarea Curții să se pronunțe cu privire la cereri de decizie preliminară cu care a fost sesizată și excluderea oricărei posibilități de reiterare în viitor a unor cereri similare de către o instanță națională. Astfel, după cum s-a arătat la punctul 95 din prezenta hotărâre, o asemenea normă încalcă, în mod similar, articolul 267 TFUE.
- 142 De asemenea, dacă instanța de trimitere constată, în urma examinării pe care este chemată să o efectueze în lumina considerațiilor care figurează la punctele 108-139 din prezenta hotărâre, că dispozițiile Legii din 26 aprilie 2019 în discuție în litigiile principale încalcă articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, îi va reveni acesteia și sarcina de a înlătura respectivele dispoziții naționale pentru acest motiv.
- 143 Astfel, articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE impune tuturor statelor membre să stabilească căile de atac necesare pentru a asigura, în domeniile reglementate de dreptul Uniunii, o protecție jurisdicțională efectivă, în special în sensul articolului 47 din cartă (*Hotărârea A. K. și alții*, punctul 168, precum și jurisprudența citată), astfel încât această din urmă dispoziție trebuie să fie luată în considerare în mod corespunzător în vederea interpretării articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE (*Ordonanța din 6 octombrie 2020, Prokuratura Rejonowa w Słubicach*, C-623/18, nepublicată, EU:C:2020:800, punctul 28).
- 144 Or, după cum s-a amintit deja la punctul 115 din prezenta hotărâre, articolul 47 al doilea paragraf din cartă menționează expres accesul la o instanță judecătorească „independentă” printre cerințele legate de dreptul fundamental la o cale de atac efectivă.
- 145 Prin faptul că a statuat, în această privință, că articolul 47 din cartă este suficient în sine și nu trebuie să fie precizat prin dispoziții ale dreptului Uniunii sau ale dreptului național pentru a conferi particularilor un drept care să poată fi invocat ca atare (*Hotărârea din 17 aprilie 2018, Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, punctul 78, și *Hotărârea din 29 iulie 2019, Torubarov*, C-556/17, EU:C:2019:626, punctul 56), în special în măsura în care această dispoziție impune ca organismul chemat să soluționeze o cale de atac întemeiată pe dreptul Uniunii să îndeplinească respectiva cerință de independență prevăzută de dispoziția menționată (a se vedea în acest sens *Hotărârea A. K. și alții*, punctul 166), Curtea a recunoscut printre altele că această cerință prezintă claritatea, precizia și necondiționalitatea necesare pentru a se putea concluziona în sensul existenței efectului său direct.
- 146 Rezultă din ceea ce precedă că articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE stabilește în sarcina statelor membre o obligație de rezultat clară și precisă și care nu este însoțită de nicio condiție în ceea ce privește independența care trebuie să caracterizeze instanțele chemate să interpreteze și să aplice dreptul Uniunii.

- 147 În sfârșit, în ceea ce privește, în contextul litigiilor principale, consecințele declarării neconstituționalității articolului 44 alineatul 1a din Legea privind KRS pronunțate de Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) în hotărârea sa din 25 martie 2019, trebuie amintit, pe de o parte, că, după cum s-a subliniat la punctele 103 și 104 din prezenta hotărâre, această hotărâre a Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională) nu a repus în discuție necesitatea, afirmată de instanța menționată în jurisprudența sa anterioară, a unui control jurisdicțional al procesului de numire pe posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) și, în special, al rezoluțiilor KRS adoptate în cadrul unui astfel de proces.
- 148 Pe de altă parte, trebuie subliniat în orice caz că efectele legate de principiul supremației dreptului Uniunii se impun tuturor organelor unui stat membru, fără ca, în special, dispozițiile interne aferente repartizării competențelor judiciare, inclusiv de natură constituțională, să poată împiedica acest lucru. Astfel, conform unei jurisprudențe consacrate, nu se poate admite ca normele de drept național, fie ele de ordin constituțional, să aducă atingere unității și eficacității dreptului Uniunii (Hotărârea din 15 ianuarie 2013, Križan și alții, C-416/10, EU:C:2013:8, punctul 70 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 4 decembrie 2018, Minister for Justice and Equality și Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, punctul 49 și jurisprudența citată).
- 149 În aceste condiții și având în vedere printre altele lipsa desemnării de către legiuitorul național a unei alte instanțe decât instanța de trimitere, care să îndeplinească cerințele de independență care decurg din dreptul Uniunii și care ar fi chemată să soluționeze litigiile principale după primirea unui răspuns din partea Curții la întrebările adresate de instanța de trimitere prin cererea sa de decizie preliminară inițială, singura modalitate efectivă de remediere de către această instanță a încălcărilor articolului 267 TFUE și ale articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE care ar decurge din adoptarea Legii din 26 aprilie 2019 constă, în speță, în a continua să își asume competența judiciară în temeiul căreia a sesizat Curtea cu această cerere conform normelor naționale aplicabile până la acel moment (a se vedea prin analogie Hotărârea A. K. și alții, punctul 166, precum și jurisprudența citată).
- 150 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare după cum urmează:
- În prezența unor modificări ale ordinii juridice naționale care, în primul rând, privează o instanță națională de competența sa de a se pronunța în primă și în ultimă instanță asupra unor căi de atac introduse de candidați pentru posturi de judecători la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) împotriva unor decizii ale unui organ precum KRS de a nu prezenta Președintelui Republicii candidatura acestora, ci pe cea a altor candidați în vederea unei numiri pe posturile respective, care, în al doilea rând, prevăd o închidere de plin drept a procedurii în astfel de căi de atac în cazul în care ele sunt încă pendinte, excluzând posibilitatea ca examinarea lor să continue sau ca acestea să fie reintroduse, și care, în al treilea rând, privează în acest mod o asemenea instanță națională de posibilitatea de a obține un răspuns la întrebările preliminare adresate Curții:
 - articolul 267 TFUE și articolul 4 alineatul (3) TUE trebuie interpretate în sensul că se opun unor asemenea modificări atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste modificări au avut ca efecte specifice împiedicarea Curții să se pronunțe cu privire la întrebări preliminare precum cele care i-au fost adresate de această instanță și excluderea oricărei posibilități de reiterare în viitor, de către o instanță națională, a unor întrebări similare acestora;
 - articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor astfel de modificări atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste modificări sunt de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor numiți de Președintele Republicii, pe baza deciziilor KRS menționate, în privința unor elemente exterioare, în special a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislative și executive, și referitoare la neutralitatea lor în raport cu interesele care se înfruntă

și, astfel, pot conduce la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a judecătorilor respectivi de natură să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.

- În cazul unei încălcări dovedite a articolelor menționate, principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că impune instanței de trimitere să lase neaplicate modificările în cauză, indiferent dacă acestea sunt de origine legislativă sau constituțională, și să continue, în consecință, să își asume competența care îi aparține de a soluționa litigiile cu care era sesizată înainte de survenirea acestor modificări.

Cu privire la prima întrebare

- 151 Având în vedere, printre altele, precizările cuprinse la punctele 85-89 din prezenta hotărâre, trebuie să se considere că, prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor dispoziții procedurale naționale în temeiul cărora:
- pe de o parte, în pofida introducerii de către un candidat pentru un post de judecător la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) a unei căi de atac împotriva deciziei unui organ precum KRS de a nu reține candidatura sa, ci de a prezenta Președintelui Republicii pe cea a altor candidați, această decizie are un caracter definitiv în măsura în care îi prezintă pe acești alți candidați, astfel încât calea de atac respectivă nu împiedică numirea acestora din urmă de către Președintele Republicii, iar eventuala anulare a deciziei menționate în măsura în care prin ea nu a fost prezentat reclamantul în vederea numirii nu poate conduce la o nouă apreciere a situației acestuia din urmă în scopul atribuirii eventuale a postului în cauză, și
 - pe de altă parte, o astfel de cale de atac nu poate fi întemeiată pe un motiv privind o evaluare necorespunzătoare a respectării de către candidați a criteriilor luate în considerare la adoptarea deciziei privind prezentarea propunerii de numire.

Cu privire la eventuala închidere a procedurii

- 152 În faza scrisă inițială a procedurii, KRS, Procurorul General și guvernul polonez au susținut, pentru motive în esență identice cu cele expuse la punctele 72 și 73 din prezenta hotărâre, că, având în vedere adoptarea Legii din 26 aprilie 2019 și dispariția dispozițiilor naționale pe care se întemeia până atunci competența instanței de trimitere de a soluționa litigiile principale, precum și închiderea procedurii prevăzută de această lege în ceea ce îi privește pe aceștia din urmă, prima întrebare a rămas fără obiect și un răspuns la aceasta nu mai este necesar pentru soluționarea litigiilor respective, astfel încât nu ar mai fi necesară pronunțarea Curții cu privire la întrebarea menționată.
- 153 Cu toate acestea, având în vedere că, în lumina răspunsului dat de Curte la a treia întrebare, instanța de trimitere ar putea fi determinată să înlătore dispozițiile în discuție ale legii menționate pentru motivul că acestea ar fi contrare dreptului Uniunii, trebuie înlăturate obiecțiile părților interesate menționate.

Cu privire la admisibilitate

- 154 Potrivit Procurorului General și guvernului polonez, prima întrebare este inadmisibilă pentru motivul că Uniunea nu dispune de nicio competență în materie de organizare a justiției, astfel încât normele naționale în discuție în litigiile principale nu intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii.

- 155 Asemenea obiecții trebuie totuși înlăturate pentru motive similare celor deja expuse la punctele 68 și 69 din prezenta hotărâre.

Cu privire la fond

- 156 Pentru a stabili dacă dispoziții naționale precum cele cuprinse la articolul 44 alineatele 1a-4 din Legea privind KRS sunt susceptibile să încalce articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, trebuie amintit de la bun început, reiterând totodată ansamblul considerațiilor expuse la punctele 108-136 din prezenta hotărâre, că, astfel cum s-a subliniat deja la punctul 129 din această hotărâre, lipsa eventuală a posibilității de a exercita o cale de atac jurisdicțională în contextul unui proces de numire pe posturi de judecător al unei instanțe supreme naționale poate, în anumite cazuri, să nu se dovedească problematică în raport cu cerințele care decurg din dreptul Uniunii, în special din articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE. În schimb, situația poate fi diferită în cazul unor dispoziții care conduc la o înlăturare a efectivității căilor de atac jurisdicționale de acest tip care existau până la acel moment, îndeosebi atunci când adoptarea acestora, analizată împreună cu alte elemente pertinente ce caracterizează un astfel de proces de numire într-un anumit context de fapt și de drept național, este de natură să poată da naștere, în percepția justițiabililor, unor îndoieli de natură sistemică în ceea ce privește independența și imparțialitatea judecătorilor numiți în urma acestui proces.
- 157 Or, ținând seama, în această privință, de principiile amintite la punctul 96 din prezenta hotărâre, trebuie să se constate, în primul rând, că, după cum arată instanța de trimitere, o cale de atac precum cea introdusă în fața sa în temeiul articolului 44 alineatele 1a-4 menționat este lipsită de orice efectivitate reală și nu oferă, așadar, decât o aparență de cale de atac jurisdicțională.
- 158 Pentru motivele expuse de instanța menționată, astfel cum sunt enunțate la punctele 35 și 37 din prezenta hotărâre, aceasta este în special situația, date fiind dispozițiile articolului 44 alineatele 1b și 4 din Legea privind KRS, din care rezultă în esență că, în pofida exercitării unei asemenea căi de atac de către un candidat care nu a fost prezentat în vederea numirii de către KRS, rezoluțiile acestuia din urmă vor avea întotdeauna un caracter definitiv în ceea ce privește decizia cuprinsă în respectivele rezoluții de a prezenta candidați în vederea numirii, aceștia din urmă putând fi atunci numiți de Președintele Republicii pe posturile în discuție, după cum a fost cazul în speță, fără a aștepta soluționarea căii de atac menționate. În aceste condiții, este astfel evident că o eventuală anulare a deciziei cuprinse într-o asemenea rezoluție de a nu prezenta, în vederea numirii, candidatura unui reclamant care ar interveni la finalul procedurii inițiate de acesta va rămâne fără consecințe reale asupra situației sale în ceea ce privește postul pe care și-l dorea și care, așadar, va fi fost deja atribuit pe baza rezoluției respective.
- 159 În al doilea rând, trebuie să se țină seama și de împrejurarea că, în speță, dispozițiile naționale în discuție în litigiile principale au modificat considerabil situația dreptului național aflat anterior în vigoare.
- 160 Astfel, *primo* și după cum arată instanța de trimitere, rezultă că, înainte de introducerea alineatelor 1b și 4 în articolul 44 din Legea privind KRS, căile de atac îndreptate împotriva rezoluțiilor acestuia din urmă prin care se prezintă candidați pentru posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) intrau sub incidența dispozițiilor generale ale articolului 43 din legea respectivă, care nu prevedeau restricțiile pe care le cuprind în prezent alineatele 1b și 4 menționate, astfel încât aceste din urmă dispoziții au avut ca efect, în ceea ce privește asemenea rezoluții, eliminarea efectivității controlului jurisdicțional care rezulta până la acel moment din legislația națională.

- 161 *Secundo*, după cum arată și instanța de trimitere, modificarea introdusă la alineatul 1a al articolului 44 din Legea privind KRS și referitoare la natura controlului pe care îl poate efectua Naczelny Sąd Administracyjny (Curtea Administrativă Supremă) atunci când este sesizată în temeiul acestei dispoziții a determinat, la rândul său, o reducere a intensității controlului jurisdicțional existent anterior.
- 162 *Tertio*, trebuie subliniat, după cum a procedat instanța de trimitere, că restricțiile introduse astfel la articolul 44 alineatele 1a-4 din Legea privind KRS vizează numai căile de atac introduse împotriva rezoluțiilor KRS referitoare la prezentarea de candidaturi pentru posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), în timp ce rezoluțiile KRS referitoare la prezentări de candidaturi pentru posturi de judecător în cadrul celorlalte instanțe naționale rămân, în ceea ce le privește, supuse regimului de control jurisdicțional general menționat la punctul 160 din prezenta hotărâre.
- 163 În al treilea rând, elementele contextuale legate de ansamblul celorlalte reforme care au afectat recent Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) și KRS și despre care s-a discutat deja la punctele 130-135 din prezenta hotărâre trebuie de asemenea luate în considerare în speță.
- 164 În această privință, trebuie subliniat în plus că dispozițiile articolului 44 alineatele 1b și 4 din Legea privind KRS, care, după cum s-a arătat anterior, au lipsit de orice efectivitate căile de atac jurisdicționale precum cele din litigiile principale, au fost introduse prin Legea din 20 iulie 2018 de modificare a Legii privind organizarea instanțelor de drept comun și a altor legi și au intrat în vigoare la 27 iulie 2018, și anume cu foarte puțin timp înainte ca KRS, în noua sa compunere, să fie chemat să se pronunțe asupra candidaturilor depuse în scopul ocupării a numeroase posturi de judecător la Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) declarate vacante sau nou-create ca urmare a intrării în vigoare a noii Legi privind Curtea Supremă și, printre altele, asupra candidaturilor reclamantilor din litigiile principale.
- 165 Având în vedere cele amintite la punctul 96 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere va trebui să aprecieze, pe baza concluziilor care decurg din această hotărâre și a oricăror alte împrejurări relevante de care ar avea cunoștință, ținând seama, dacă este cazul, de motivele sau de obiectivele specifice care ar fi invocate în fața sa pentru a justifica măsurile în cauză, dacă dispoziții naționale precum cele cuprinse la articolul 44 alineatele 1a-4 din Legea privind KRS, mai ales atunci când sunt coroborate cu elementele menționate la punctele 130-135 și 157-164 din prezenta hotărâre, sunt de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor numiți pe baza rezoluțiilor KRS în privința unor elemente exterioare și, în special, a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislativă și executivă poloneze, și referitoare la neutralitatea lor în raport cu interesele care se pot înfrunța în fața lor și, astfel, dacă pot conduce la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a judecătorilor respectivi de natură să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.
- 166 Pe de altă parte, în cazul în care instanța de trimitere ajunge la concluzia că regresionile operate astfel de dispozițiile naționale menționate în ceea ce privește efectivitatea căii de atac jurisdicționale deschise împotriva rezoluțiilor KRS prin care se propune numirea unor judecători în cadrul Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) încalcă articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, îi va reveni, pentru aceleași motive ca cele enunțate la punctele 142-149 din prezenta hotărâre, sarcina de a înlătura aceleași dispoziții în favoarea aplicării dispozițiilor naționale în vigoare anterior, exercitând totodată ea însăși controlul prevăzut de aceste din urmă dispoziții.

167 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare după cum urmează:

- Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor dispoziții prin care se modifică stadiul dreptului național în vigoare și în temeiul cărora:
 - pe de o parte, în pofida introducerii de către un candidat pentru un post de judecător la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) a unei căi de atac împotriva deciziei unui organ precum KRS de a nu reține candidatura sa, ci de a prezenta Președintelui Republicii pe cea a altor candidați, această decizie are un caracter definitiv în măsura în care îi prezintă pe acești alți candidați, astfel încât calea de atac respectivă nu împiedică numirea acestora din urmă de către Președintele Republicii, iar eventuala anulare a deciziei menționate, în măsura în care prin ea nu a fost prezentat reclamantul în vederea numirii, nu poate conduce la o nouă apreciere a situației acestuia din urmă în scopul atribuirii eventuale a postului în cauză și
 - pe de altă parte, o astfel de cale de atac nu poate fi întemeiată pe un motiv privind o evaluare necorespunzătoare a respectării de către candidați a criteriilor luate în considerare la adoptarea unei decizii referitoare la prezentarea propunerii de numire,

atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste dispoziții sunt de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor astfel numiți de Președintelui Republicii pe baza deciziilor KRS, în privința unor elemente exterioare, în special a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislative și executive poloneze, și referitoare la neutralitatea lor în raport cu interesele care se pot înfrunța și, astfel, pot conduce la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a judecătorilor respectivi de natură să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.

- În cazul unei încălcări dovedite a articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că impune instanței de trimitere să înlăture dispozițiile menționate în favoarea aplicării dispozițiilor naționale aflate anterior în vigoare, exercitând totodată ea însăși controlul jurisdicțional prevăzut de aceste din urmă dispoziții.

Cu privire la a doua întrebare

168 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, nu mai este necesar să se răspundă la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

169 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **În prezența unor modificări ale ordinii juridice naționale care, în primul rând, privesc o instanță națională de competență sa de a se pronunța în primă și în ultimă instanță asupra unor căi de atac introduse de candidați pentru posturi de judecători la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) împotriva unor decizii ale unui organ precum**

Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii, Polonia) de a nu prezenta Președintelui Republicii Polone candidatura acestora, ci pe cea a altor candidați în vederea unei numiri pe posturile respective, care, în al doilea rând, prevăd o închidere de plin drept a procedurii în astfel de căi de atac în cazul în care ele sunt încă pendinte, excluzând posibilitatea ca examinarea lor să continue sau ca acestea să fie reintroduse, și care, în al treilea rând, privează în acest mod o asemenea instanță națională de posibilitatea de a obține un răspuns la întrebările preliminare adresate Curții:

- articolul 267 TFUE și articolul 4 alineatul (3) TUE trebuie interpretate în sensul că se opun unor asemenea modificări atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste modificări au avut ca efecte specifice împiedicarea Curții să se pronunțe cu privire la întrebări preliminare precum cele care i-au fost adresate de această instanță și excluderea oricărei posibilități de reiterare în viitor, de către o instanță națională, a unor întrebări similare acestora;
- articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor astfel de modificări atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste modificări sunt de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor numiți de Președintele Republicii Polone, pe baza deciziilor Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii) menționate, în privința unor elemente exterioare, în special a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislativă și executivă, și referitoare la neutralitatea lor în raport cu interesele care se înfruntă și, astfel, pot conduce la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a judecătorilor respectivi de natură să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.

În cazul unei încălcări dovedite a articolelor menționate, principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că impune instanței de trimitere să lase neaplicate modificările în cauză, indiferent dacă acestea sunt de origine legislativă sau constituțională, și să continue, în consecință, să își asume competența care îi aparținea de a soluționa litigiile cu care era sesizată înainte de survenirea acestor modificări.

2) Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor dispoziții prin care se modifică stadiul dreptului național în vigoare și în temeiul cărora:

- pe de o parte, în pofida introducerii de către un candidat pentru un post de judecător la o instanță precum Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) a unei căi de atac împotriva deciziei unui organ precum Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii, Polonia) de a nu reține candidatura sa, ci de a prezenta Președintelui Republicii Polone pe cea a altor candidați, această decizie are un caracter definitiv în măsura în care îi prezintă pe acești alți candidați, astfel încât calea de atac respectivă nu împiedică numirea acestora din urmă de către Președintele Republicii, iar eventuala anulare a deciziei menționate, în măsura în care prin ea nu a fost prezentat reclamantul în vederea numirii, nu poate conduce la o nouă apreciere a situației acestuia din urmă în scopul atribuirii eventuale a postului în cauză și
- pe de altă parte, o astfel de cale de atac nu poate fi întemeiată pe un motiv privind o evaluare necorespunzătoare a respectării de către candidați a criteriilor luate în considerare la adoptarea unei decizii referitoare la prezentarea propunerii de numire,

atunci când se constată, aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere pe baza tuturor elementelor pertinente, că aceste dispoziții sunt de natură să dea naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea judecătorilor astfel numiți de Președintelui Republicii Polone pe baza deciziilor Krajowa Rada Sądownictwa (Consiliul Național al Magistraturii), în privința unor elemente exterioare, în special a unor influențe directe sau indirecte ale puterilor legislativă și executivă poloneze, și referitoare la neutralitatea lor în raport cu interesele care se pot înfrunța și, astfel, pot conduce la o lipsă a aparenței de independență sau de imparțialitate a judecătorilor respectivi de natură să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept.

În cazul unei încălcări dovedite a articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că impune instanței de trimitere să înlăture dispozițiile menționate în favoarea aplicării dispozițiilor naționale aflate anterior în vigoare, exercitând totodată ea însăși controlul jurisdicțional prevăzut de aceste din urmă dispoziții.

Semnături